

Centrum voor
Religieuze Kunst
en Cultuur vzw

Studiedag 'Heiligen in veelvoud'

*Devotiebeelden in gips in de 19de en 20ste eeuw: betekenis,
behoud en (her)waardering*

*17 december 2010
Vormingscentrum Guislain, Gent*

Vragen gesteld door de deelnemers

Waarom worden dierenbeenderen verwerkt in gipsen beelden?

Ter versteviging van het beeld. Het voordeel is dat beenderen en gips dezelfde uitzetcoëfficiënt hebben, dit in tegenstelling tot een metalen versteviging aan de binnenzijde van het beeld.

Bestaan er verschillen in gipskwaliteit?

Kleinere modellen die als voorbeeld dienen worden vervaardigd in stress modelleer gips dat grijzer is van structuur.

De ideale omgevingstemperatuur om plaasteren beelden te bewaren is 16°-20°, maar in beschermde kerken mag de temperatuur niet hoger oplopen van 16°. Is dit voldoende gunstig voor het bewaren van gipsen beelden?

Ja, 16° is voldoende. De relatieve vochtigheid is belangrijker dan de temperatuur.

Plaasteren beelden worden aan de binnenzijde vaak verstevigd met een ijzeren binnenwerk. Door blootstelling aan vocht gaat het binnenwerk vaak roesten. Hoe kan men degradatie en corrosie van het metaal tegengaan?

Door ze te bewaren op een droge plaats en te zorgen voor een constante relatieve vochtigheid. Indien beelden niet worden tentoongesteld, worden ze best bewaard in een houten kist. Dit beschermt hen niet alleen tegen vocht en grote temperatuurschommelingen, maar schermt hen ook af voor dierlijke uitwerpselen en ander vuil.

Gipsen beelden die niet worden tentoongesteld kunnen het best worden bewaard in houten kisten. Is het belangrijk de beelden liggend of staand te bewaren?

De beelden worden het best opgeborgen in de positie waarin zij gemaakt werden. Een staande compositie wordt best staand opgeborgen, een liggend beeld bergt men best horizontaal op.

Beelden die door wateroverlast met de voeten in het water zijn komen te staan zijn verzwakt op hun draagvlak. Misschien deze beter liggend bewaren met extra ondersteuning van de kwetsbare/uitstekende onderdelen om extra schade te vermijden.

Wordt er opvolging gezocht voor het atelier Haenecour na de brand?

Voorlopig is er geen opvolging in België voor dit atelier.

In het atelier Bressers werden verschillende recepten van gips gebruikt. Zijn deze recepten bekend?

De juiste formules bleven, zoals in alle grote ateliers, geheim.

Er zijn wel vermeldingen in de archieven van het gebruik van carton-pierre en carton-romain. Dit zijn beiden versies van papier-maché: materiaal gemaakt van papierpulp of ander geprepareerd papier gemengd met lijm kalk en soms ook zand of gemalen natuursteen. Het kan in een mal gemodelleerd worden en na het drogen geschilderd en gepolijst worden. Het is lichter om te dragen en werd daarom vaak gebruikt bij processiebeelden.

Aanvullend geven we hierbij de heldere definitie mee uit Decavele, J. en Doucet, B. (red), *De Opera van Gent*, Lannoo Tielt 1993: *“Carton-pierre wordt samengesteld op basis van dierenhuidlijm, krijt, terre bolaire (fijne kleisoort), in water opgeloste papierzvezels en lijnolie. Deze massa wordt in een mal gedrukt en verkrijgt zo zijn vorm, licht in gewicht en zeer dun. Na droging wordt de vorm gelost. Vooral het zeer geringe gewicht, de sterkte, de geschiktheid voor een houten drager en de mogelijkheid tot fijne detaillering bieden grote voordelen. Het vergt wel de nodige tijd om te verharden en een grote bekwaamheid van de vakman.”*

Is er een relatie tussen de aankoop van de beelden en de bloeiperioden van de broederschappen in de verschillende parochies?

Het verminderen van het aantal broederschappen leidt inderdaad tot een afname van de aankoop van beelden. Broederschappen waren vooral in het Ancien Régime populair en kenden een revival in de tweede helft van de 19de eeuw. Een sterke vermindering van hun populariteit was pas merkbaar tijdens het interbellum.

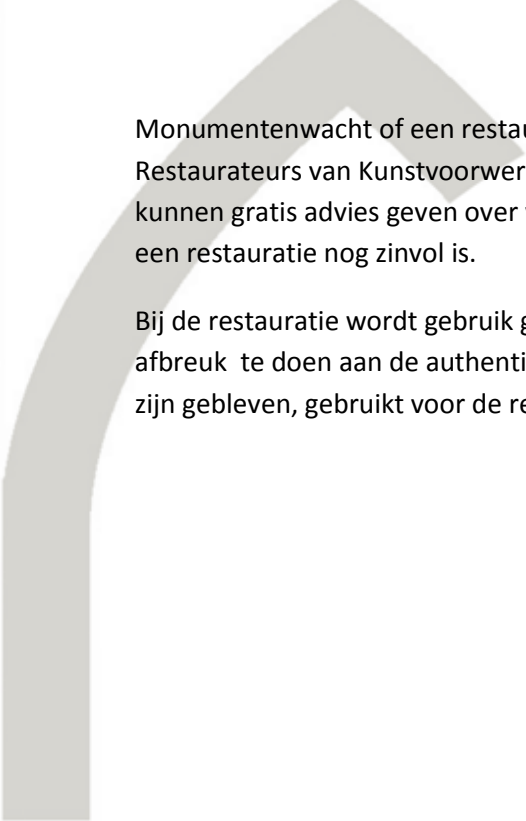
De context waarin deze beelden hebben gefunctioneerd is zeer belangrijk geweest voor de appreciatie ervan.

Wat wil men bereiken met het terug uit het stof halen van al deze plaasteren beelden? Er is steeds meer belangstelling voor de op zolder weggeborgen beelden. Heeft dit een kunsthistorische reden of is er sprake van een opleving van het katholicisme?

Deze herwaardering moet vooral gezien worden in het kader van de volledige monumentenzorg. De nadruk ligt op de conservering van het erfgoed. Het religieus patrimonium van kerken is belangrijk kunst- en cultuurhistorische erfgoed dat voor de toekomst bewaard moet kunnen blijven .

Zijn plaasteren beelden het restaureren waard?

De waarde van het beeld moet opwegen tegen de kosten van de restauratie. Niet alle restauraties zijn zinvol. Hiervoor kan je best professioneel advies inwinnen. Daarvoor kan je terecht bij

Monumentenwacht of een restorateur die je via de Beroepsvereniging van Conservators-
Restorateurs van Kunstvoorwerpen (BRK-APROA, zie <http://www.aproa-brk.org>) kan vinden. Zij
kunnen gratis advies geven over wat er precies met een beeld moet gebeuren en bij welke beelden
een restauratie nog zinvol is.

Bij de restauratie wordt gebruik gemaakt van vergelijkend fotomateriaal om zo weinig mogelijk
afbreuk te doen aan de authenticiteit van het beeld. Ook oude mallen worden, indien ze bewaard
zijn gebleven, gebruikt voor de reconstructie van beeldonderdelen.